

Terciální vzdělávání a rovný přístup

PaedDr. Mgr. Irena Johanka Savková, MBA

savkovafolirova@seznam.cz

i.savkova@specialniskola.eu

FVP Slezská univerzita Opava

Termín:

17.3. 2023 od 13,05 do 18,00 hod., učebna C 206, **celkem 6 vyučovacích hodin, ukončeno Z**

Garance: [doc. Mgr. Eva Zezulková, Ph.D.](#)

[Ústav speciální pedagogiky - Fakulta veřejných politik v Opavě](#)

Omezení zápisu do předmětu:

Předmět je otevřen studentům libovolného oboru. Předmět si smí zapsat nejvýše 20 stud.

Cíle předmětu

- seznámit studenty se sociálními kontexty terciárního vzdělávání studentů intaktních a studentů se specifickými potřebami
- vymezit jejich typologii specifických vzdělávacích potřeb
- objasnit rámec rovného a spravedlivého přístupu, včetně popisu zvláštností, které studenta s daným typem postižení ve vysokoškolském prostředí doprovázejí.

Předmět nabízí přehled mechanismů podpory, včetně popisu základních teoretických, koncepčních a jiných procesů, které jsou nezbytně nutné pro zajištění kvalitního vzdělávání bez snížení nároků.

Dotýká se otázky studijní úspěšnosti a objasňuje klíčové faktografické skutečnosti, včetně náležitých procesů a nutných mechanismů, jenž se na úspěšné dokončení studia podílejí.

Výstupy z učení

Odborné znalosti

- Student se orientuje v názvosloví a terminologii související s terciárním vzděláváním studentů se specifickými potřebami
- Student zná klasifikační systém a typologii specifických potřeb
- Student se orientuje v současné legislativě a dokumentaci používané v systematickém vzdělávání studentů se specifickými potřebami u nás i v Evropě
- Student umí objasnit rovný a spravedlivý přístup ke vzdělávání v terciárním stupni
- Student zná mechanismy podpory a modifikace ve vzdělávání studentů se specifickými potřebami.

Výstupy z učení

Odborné dovednosti

- Student umí popsat specifické potřeby studenta v terciárním vzdělávání
- Student umí komparovat mechanismy podpory a modifikace studia studenta se specifickými potřebami a studenta bez nich
- Student aplikuje pravidla rovného přístupu a spravedlivého zacházení se studentem se specifickými potřebami u nás i v Evropském kontextu

Obecné způsobilosti

- Student je schopen posoudit ucelený vzdělávací kontext studia studentů se specifickými potřebami v komparaci se situací studentů intaktních.

Osnova

- Vymezení problematiky terciárního vzdělání
- Legislativní, metodický a koncepční rámec terciárního vzdělávání
- Koncepce terciárního vzdělávání – teoretická a praktická východiska
- Studenti se SVP a centra podpory studentům se speciálními vzdělávacími potřebami
- Univerzitní, fakultní podpora a možnosti zajištění vyrovnávání podmínek studia
- Vzdělávání studentů s daným typem postižením - aktivity zaměřené na psaní, čtení, (bez)bariérovost, orientaci v prostoru a další specifika
- Kvalita v terciárním vzdělávání – role subjektů a objektů Evaluace realizovaných praktických aktivit

Literatura

- [JANKŮ, Kateřina](#). Terciární vzdělávání jako cesta k zaměstnanosti člověka s disabilitou. In Kaleja, M. *Multidimenzionální proporcionalita studijní neúspěšnosti a její vybrané kontexty v terciárním vzdělávání*. 1. vyd. Opava: Fakulta veřejných politik, Slezská univerzita v Opavě, 2019. s. 107-117. ISBN 978-80-7510-329-1.
- [KALEJA, Martin](#). Terciární vzdělávání v aplikovaném měnícím se výzkumném schématu. In *Škola pro všechny aneb interdisciplinarita ve školní edukaci a pedagogických vědách*. 2017.
- [KALEJA, Martin](#) a [Eva ZEŽULKOVÁ](#). *Sborník příspěvků z vědecké konference s mezinárodní účastí Inkluzivní vzdělávání v globálních a v užších kontextech: terciární vzdělávání - otázky k inkluzi : [4.12.2014]*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2014. 200 s. ISBN 978-80-7464-660-7.

Terciální vzdělávání

Terciální vzdělávání

Veškeré standartní vzdělávání po získání maturitní zkoušky

Dělení terciálníhoho sektoru

- **Vyšší odborné školy (VOŠ)** - zaměřeny především na praktickou profesní orientaci, zpravidla 3 roky, zakončeno absolutoriem (zk z odborných předmětů, cizího jazyka a obhajoby absolventské práce. Neakademický titul diplomovaný specialista (DiS. uváděné za jménem a oddělené od něj čárkou),
- **Vysoké školy (VŠ)**

Terciální vzdělávání

➤ Vysoké školy (VŠ)

univerzitní - mají akreditován též doktorský studijní program (doktor – Ph.D.), učitelé přednáší studentům o vědě ve více oborech, zpravidla se člení na fakulty (např. lékařská, právnická, filozofická, přírodovědecká) a vysokoškolské ústavy (např. matematický ústav, ústav sociální práce), na jiná pracoviště pro vzdělávací a tvůrčí činnost nebo pro poskytování informačních služeb, např. rektorát, účelová zařízení pro kulturní a sportovní činnost, pro ubytování a stravování, menza, kolej...

neuniverzitní – Bc. ale i Mgr. programy, mohou uskutečňovat výzkum, nemají akreditované doktorské programy, zpravidla se nečlení na fakulty

System terciálníhoo vzdělávání v ČR

System terciálníhoo vzdělávání v ČR

Silné stránky

- Vysoká prestiž akademických pracovníků
- Vysoká ekonomická návratnost vysokoškolského vzdělávání
- Možnost propojení vzdělávání x výzkum x vývoj
- Dostupnost

Slabé stránky

- Vysoké procento neukončeného studia, např. technické obory
- Poptávka na trhu práce x volba uchazečů o obor studia
- Minimální ekonomická zainteresovanost konkrétní vysoké školy na kvalitě poskytovaného vzdělávání
- Nedostatečný informační systém o VŠ, nedostatečné nebo absence jejich hodnocení

System terciálního vzdělávání v ČR

Příležitosti

- Nerovnost k přístupu ke vzdělávání na VŠ
- Možnost zavedení krátkých, praktických studijních vzdělávacích programů, profesní programy
- Možnost většího počtu studentů vyššího věku, možnost přizpůsobení podmínek vzdělávání, způsobu výuky
- Možnost zapojení dalších VOŠ do terciálního vzdělávání

Hrozby

- Finanční omezení, omezená nabídka programů a podpory pro jedince se SP, slabé nebo málo účinné programy finanční podpory studentům
- Podfinancování - zavedení školného
- Rivalita mezi institucemi
- Politická situace

**SOUČASNÁ LEGISLATIVA A DOKUMENTACE POUŽÍVANÁ V
SYSTEMATICKÉM VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮ V ČR**

Všeobecná deklaráce lidských práv

- **Všeobecná deklaráce lidských práv je prvním mezinárodním uznáním práv a svobod každého člověka bez rozdílu. Je dostupná ve více než 360 jazycích a jedná se o nejpřekládanější dokument na světě, což svědčí o její univerzální povaze a dopadu.**
- **Ucelený seznam základních lidských práv přijata Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948**

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice Bílá kniha terciálního vzdělávání

https://wiki.knihovna.cz/index.php?title=B%C3%AD1%C3%A1_kniha_terci%C3%A1rn%C3%ADho_vzd%C4%9B1%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD

- udává směr vývoje terciárního vzdělávání v ČR pro dalších 10 -20 let
- Formuluje potřeby společnosti a očekávání vlády a vnějších aktérů od činnosti institucí terciárního vzdělávání (tj. VŠ, VOŠ)
- Popisuje současný a cílový stav konkrétní oblasti a následně doporučení k dosažení cílového stavu
- Nabízí koncepční základ pro legislativní změny vedoucí k naplnění očekávání
- Poskytne expertní oporu pro politická rozhodnutí vedoucí k reformě systému terciárního vzdělávání.

Sdělení č. 10/2010 Sb. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání

Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Založena na principu rovnoprávnosti a zaručuje osobám se ZP plné uplatnění všech lidských práv, jejich aktivní zapojení do života společnosti.

Hlavní obecné zásady:

- respekt k lidské důstojnosti a nezávislosti,
- zákaz diskriminace, rovnost žen a mužů,
- plné zapojení do společnosti,
- rovnost příležitostí,
- přístupnost,
- respekt k vyvíjejícím se schopnostem dětí a jejich právu na zachování identity.

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021 – 2025

- Zaměřuje se na vzdělávání jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami
- Inkluzivní vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením
- Zajištění kvalitních podmínek, PO, poradenských služeb
- Podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků
- zpřístupnění studia na vysokých školách pro studenty se zdravotním postižením
- rozšíření možností celoživotního vzdělávání osob se zdravotním postižením

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném vzdělávání – Školský zákon

Právo na vzdělání, čl. 33 LZPS

1. Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
2. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.
3. Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.
4. Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Novela Zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

„poskytovat uchazečům o studium, studentům a dalším osobám informační a poradenské služby související se studiem a s možností uplatnění absolventů studijních programů v praxi“

- Zpřístupnit přijímací řízení uchazečům se SP
- Informace na webu – studijní programy, uplatnění absolventů
- Poradenská centra
- Systém PO
- Způsoby výuky, výukové strategie

INTEGRACE, INKLUZE, INKLUZIVNÍ PROSTŘEDÍ

Integrace, sociální integrace

- nevyčleňovat, ale integrovat všechny osoby do společnosti
- sociální kontakt s osobami se ZP x lépe budeme vnímat jejich speciální potřeby
- osoby se ZP si snáze osvojí pravidla a normy většinové společnosti
- opatření, která pomáhají překonávat bariéry při vzdělávání (informační, komunikační, architektonické)

Sociální integrace

- „zdraví“ se naučí chápat příčiny odlišnosti osob s postižením a porozumět specifickým potřebám
- ZP si osvojují dovednost komunikovat, porozumět pravidlům, která jsou ve společnosti platná

Inkluze, inkluzivní prostředí

- vzdělávací systém je založen na budování a ovládnutí širokého spektra strategií, aktivit a procesů s cílem realizovat právo na kvalitní, užitečné a adekvátní vzdělání jedinců se SVP
- trvalý proces změn v oblasti studijních podmínek a studijního prostředí pro všechny studenty bez rozdílů. Kvalita inkluzivního vzdělávání závisí na schopnostech vysokoškolských pracovníků vnímat, poznat a respektovat individuální potřeby studentů. V procesu integrovaného vzdělávání je budován systém podpory cíleně pro studenty se zdravotním postižením,

Integrace x Inkluze

Srovnání konceptů integrace a inkluze v terciárním vzdělávání:

- Zaměření se výhradně **na potřeby uchazeče a studenty s postižením (integrace)** – zaměření se **na potřeby všech uchazečů a studentů (inkluze)**
- **Opatření** využitelná výhradně **pro uchazeče a studenty s postižením (integrace)** – **opatření** využitelná **pro všechny uchazečů a studenty (inkluze)**
- Speciální výukové strategie (např.) **multisenzoriální výuka** využitelná výhradně **pro studenty s postižením (integrace)** - **speciální výukové strategie** zahrnující techniky využitelné **pro všechny studenty (inkluze).**

Vágnerová, M. (2004)

Očekávané kompetence vysokoškolských studentů

VŠ studium klade nároky v oblasti sociální a mluvní komunikace, práce s psaným textem, práce se symbolikou a grafikou, na práci s multimédií (audiovizuálními materiály), na práci s technologiemi, příp. s fyzickým materiálem při výuce a studiu.

Dosažení úplného středního nebo úplného středního odborného vzdělání + potřebné způsobilosti v klíčových kompetencích v oblastech učení, řešení problémů, v oblasti komunikace, v oblasti sociální a personální, občanské a kompetence k podnikavosti.

Očekávané kompetence vysokoškolských studentů

Kompetence k učení zahrnují způsobilosti studenta:

- samostatně plánovat a organizovat své učení a pracovní činnost, zná různé strategie učení
- kriticky přistupovat ke zdrojům informací, informace umět zpracovávat a využívat při studiu
- kriticky hodnotit pokrok při dosahování cílů v učení, přijímat ocenění, radu, kritiku

Kompetence k řešení problémů předpokládají schopnosti studenta:

Očekávané kompetence vysokoškolských studentů

Kompetence k řešení problémů předpokládají schopnosti studenta:

- rozpoznat problém, objasnit jeho podstatu, rozčlenit ho na části, navrhnout kroky, postupy
- uplatňovat vhodné metody, např. analytické, kritické a tvořivé myšlení, představivost a intuici
- kriticky interpretovat poznatky, ověřovat je, formulovat a obhajovat podložené závěry
- být otevřený k využití různých postupů, nahlížet problém z různých stran
- zvažovat klady a zápory jednotlivých variant řešení, včetně posouzení jejich rizik a důsledků

Komunikační kompetence studenta:

Očekávané kompetence vysokoškolských studentů

Komunikační kompetence studenta:

- efektivně využívat dostupné prostředky komunikace: verbální, neverbální, symbolické, grafické
- používat s porozuměním odborný jazyk, symbolická a grafická vyjádření informací různého typu
- vyjadřovat se v mluvených i psaných projevech jasně, srozumitelně a přiměřeně tomu, komu, co a jak chce sdělit, s jakým záměrem a v jaké situaci komunikuje, efektivně využívat moderní IT
- být citlivý k míře zkušeností a znalostí a k možným pocitům v komunikaci vůči ostatním
- vhodně prezentovat svou práci i sám sebe
- rozumět sdělením, správně interpretovat přijímaná sdělení, věcně argumentovat, pomáhat dosáhnout porozumění.

Očekávané kompetence vysokoškolských studentů

Kompetence sociální a personální:

- posuzovat reálně své fyzické a duševní možnosti, schopnosti sebereflexe
- stanovit si cíle a priority, zájmovou orientaci i životní podmínky
- odhadnout důsledky vlastního jednání a chování, své jednání a chování korigovat
- přizpůsobit se měnícím se životním a pracovním podmínkám a vhodně je ovlivňovat
- aktivně spolupracovat při stanovování a dosahování společných cílů
- přispívat k vytváření a udržování mezilid. vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii
- projevovat zodpovědný vztah k vlastnímu zdraví a k zdraví druhých
- rozhodovat se na základě vlastního úsudku, odolávat společenským i mediálním tlakům.

Očekávané kompetence vysokoškolských studentů

Kompetence občanská:

- zvažovat vztahy mezi zájmy osobními, širší skupiny, veřejnými, rozhodovat se a jednat vyváženě
- uvažovat o chodu společnosti a civilizace z hlediska udržitelnosti života, neohrožovat a nepoškozovat přírodu a životní prostředí ani kulturu
- respektovat různorodost kulturních, duchovních hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí, promýšlet souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností
- přistupovat zodpovědně ke svým povinnostem, hájit svá práva i práva jiných
- chovat se zodpovědně v krizových situacích a v situacích ohrožujících život a zdraví, poskytnout pomoc

Očekávané kompetence vysokoškolských studentů

Kompetence k podnikavosti zahrnuje způsobilosti studenta:

- rozhodovat se cílevědomě, zodpovědně a s ohledem na své potřeby, osobní předpoklady a možnosti o dalším vzdělávání a budoucím profesním zaměření
- rozvíjet svůj osobní i odborný potenciál, rozpoznávat a využívat příležitosti pro svůj rozvoj v osobním a profesním životě
- dokončovat zahájené aktivity, motivovat se k dosahování úspěchu, kriticky hodnotit rizika
- chápat podstatu a principy podnikání, zvažovat jeho možná rizika, vyhledávat a kriticky posuzovat příležitosti k uskutečnění podnikatelského záměru s ohledem na své předpoklady, realitu tržního prostředí a další faktory

Typologie studentů se specifickými potřebami

Typologie studentů se specifickými potřebami

Student se zrakovým postižením

1. lehce zrakově postižený / uživatel zraku

- zraková vada umožňuje práci zrakem (a to i s textem), s běžnými formáty dokumentů, včetně vizuálních, není třeba využívat odečítače obrazovky, stačí zvětšení obrazu písma...

2. těžce zrakově postižený / uživatel hmatu/hlasu

- Osoba pracuje buď s hmatově tištěnými dokumenty nebo s odečítači obrazovky (v kombinaci s hmatovým displejem nebo hlasovým výstupem)

Typologie studentů se specifickými potřebami

Student se sluchovým postižením

1. nedoslýchavý / uživatel verbálního jazyka

- informace spontánně přijímá i podává prostřednictvím verbálního jazyka (ať už formou psanou nebo mluvenou, primárně používá český jazyk. (neslyšící, později ohluchlí), používají verbální slovo místo znakového jazyka.

2. neslyšící / uživatel znakového jazyka

- informace přijímá i podává znakovým jazykem, používá český znakový jazyk, příp. jinou formu neverbální komunikace založenou na českém jazyce

Typologie studentů se specifickými potřebami

Student s pohybovým postižením

1. s postižením dolních končetin (paraplegie)

➤ K pohybu využívá opěrné hole, mechanické nebo elektrické vozíky

2. s postižením horních končetin (jemné motoriky)

➤ Jemná motorika horních končetin je snížena natolik, že osoba není schopna pořizovat poznámky vlastní rukou, příp. i na klávesnici, manipulace s předměty a zařízeními, které jsou nezbytné pro plnění studijních povinností (fyzické knihy, psací potřeby, přístrojovou technika atd.), příp. manipulace s předměty běžné denní potřeby.

Typologie studentů se specifickými potřebami

Student se specifickou poruchou učení

- Osoba, které dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, příp. často souběžně se vyskytující ADHD (hyperaktivita s poruchou pozornosti) objektivně brání standardním způsobem plnit studijní povinnosti.

Typologie studentů se specifickými potřebami

Student s poruchou autistického spektra

- Osoba, které neurovývojová porucha autistického spektra, včetně Aspergerova syndromu, objektivně brání standardním způsobem plnit studijní povinnosti a žádá si psychologických a pedagogických a organizačních opatření ze strany školy.

Typologie studentů se specifickými potřebami

Student s jinými obtížemi

- jiná psychická porucha či onemocnění, včetně neautistických neurovývojových poruch, tj. narušených jazykových, řečových a jiných komunikačních schopností, nebo chronické somatické onemocnění objektivně brání standardním způsobem plnit studijní povinnosti nebo si žádají organizačních opatření ze strany školy.

Otázky

1. Vyjmenujte základní oblasti podpory uchazečům a studentům se zdravotním postižením na vysokých školách.
2. Popište informační a poradenské aktivity v systému podpory osob se zdravotním postižením v terciárním vzdělávání.
3. Popište specifické potřeby studentů se sluchovým postižením při studiu.
4. Uved'te příklady zásad a pravidel komunikace slyšících a sluchově postižených
5. Popište specifické potřeby studentů se zrakovým postižením při studiu.
6. Uved'te příklady zásad a pravidel komunikace s nevidomými osobami.